2021-03-23 sp. Nr. D-2021-243

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO VALDYBOS SPRENDIMU SUDARYTA DARBO GRUPĖ DĖL SITUACIJOS LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRE

TYRIMO ATASKAITA

2021-03-19
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo valdyba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 32 straipsnio 9 punktu ir atsižvelgdama į Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen siūlymą, 2021 m. vasario 10 d. sprendimu Nr. SV-S-45 „Dėl darbo grupės dėl situacijos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre“ sudarė darbo grupę dėl situacijos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre (toliau – DG), kuriai pavesta iki 2021 m. balandžio 10 d. susipažinti su situacija Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre (toliau – ir LGGRTC, Centras) ir pateikti Seimo valdybai informaciją apie šią situaciją bei rekomendacijas dėl tolesnių galimų veiksmų.

2021-02-15 įvyko Seimo valdybos sudarytos darbo grupės nuotolinis posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Andrius Navickas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį buvo pakviesti ir išklausyti:

2021-02-18 įvyko antrasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius ,Paulius Saudargas, Andrius Navickas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį buvo

2021-02-18 įvyko trečiasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Andrius Navickas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį buvo pakviesti ir išklausyti

2021-02-22 įvyko ketvirtasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas) , Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Andrius Navickas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį pakviesti ir išklausyti

2021-02-25 įvyko penktasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Andrius Navickas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį buvo pakviestas ir išklausytas LGGRTC generalinis direktorius Adas Jakubauskas.

2021-03-08 įvyko šeštasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Andrius Navickas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė.

2021-03-15 įvyko septintasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį buvo pakviesta ir išklausyta

2021-03-17 įvyko aštuntasis nuotolinis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis, Andrius Navickas. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė. Į posėdį buvo

pakviestas ir išklausytas LGGRTC generalinis direktorius Adas Jakubauskas ir

2021-03-19 įvyko devintasis DG posėdis, kuriam pirmininkavo DG pirmininkė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė. Jame dalyvavo DG nariai: Julius Sabatauskas (DG vadovo pavaduotojas), Arvydas Pocius, Paulius Saudargas, Tomas Bičiūnas, Jonas Jarutis, Andrius Navickas. Posėdžio sekretorė – Seimo Pirmininko pavaduotojo patarėja Romena Čiūtienė.

1. Kaip tvirtinama Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro istorikų 2021-01-28 kreipimesi (pridedama), Centro darbuotojų 2021-03-16 kreipimesi (pridedama) ir DG 2021-02-15 posėdyje pateiktoje informacijoje, Adui Jakubauskui pradėjus eiti Centro generalinio direktoriaus pareigas Centre pasikeitė darbo atmosfera. Informacija darbuotojams pateikiama selektyviai arba iš viso neteikiama, neatsižvelgiama į darbuotojų teisėtus lūkesčius savarankiškai atlikti istorinius tyrimus, ryškėja tendencija varžyti darbuotojų teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir įsitikinimus.

2. Kaip tvirtina DG 2021-02-15 posėdyje dalyvavę LGGRTC darbuotojai, į Centro Tarybos, kurią sudaro Centro generalinis direktorius, Centro generalinio direktoriaus pavaduotojas ir Centro struktūrinių padalinių vadovai (iš viso 17 asmenų) ir kurios sudėtis yra reglamentuota įstatymu ir Centro nuostatuose, posėdžius selektyviai, nepateikiant jokio objektyvaus paaiškinimo yra kviečiami dalyvauti ne visi Tarybos nariai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Taryba: svarsto Centro veiklos kryptis, programas, aptaria padalinių teminius darbo planus ir veiklos ataskaitas; priima sprendimus, koordinuoja Centro padalinių mokslinį, metodinį ir organizacinį darbą; rengia Centro darbą reglamentuojančių dokumentų projektus ir teikia juos generaliniam direktoriui; aptaria vykdomoms pagal sutartis programoms reikalingą darbuotojų skaičių; aptaria bendras su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis bei asociacijomis programas, bendrų darbo ar konsultacinių grupių sudarymą; aptaria Centro sąmatos projektą. Pažymėtina, kad Tarybos nariai, kuriems nepranešama apie Tarybos posėdžius, negali dalyvauti svarstant pirmiau nurodytus klausimus, susipažinti su priimtais sprendimais. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Tarybos posėdžių protokolai nėra vieši, todėl tiek Tarybos narių, kurie nekviečiami į Tarybos posėdžius, tiek ir darbuotojų galimybės susipažinti su svarstytais ir spręstais klausimais yra visiškai apribotos.

3. Kaip tvirtina DG 2021-02-15 posėdyje dalyvavę LGGRTC darbuotojai, iki dabar Centro administracija nepaskelbė Centro pertvarkos vizijos, tačiau plėtė ir stiprino administracinius padalinius, didino jų įgaliojimus (pavyzdžiui, Strateginės komunikacijos skyrius). Analizuojant Centro veiklą reglamentuojančius teisės aktus paaiškėjo, kad Centro nuostatai nebeatitinka Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo. Centro generalinis

direktorius nesiėmė priemonių, kad Centro nuostatai būtų koreguojami atsižvelgiant į įstatymo nuostatas.

4. Centre įvykęs darbuotojų metinės veiklos įvertinimas sudaro įspūdį, kad darbuotojams daromas spaudimas, nes daugumai pasirašiusiųjų 2021-01-28 „17 istorikų kreipimąsi" į Lietuvos Respublikos Seimą po kreipimosi buvo sumažintas metinis veiklos vertinimas, nenurodant objektyvių priežasčių, apeinant šiame procese turinčius dalyvauti padalinių vadovus.

5. 2021-03-12 iš pareigų buvo atleista Centro istorikė [redacted], kaip tvirtinama viešai išplatintame Centro pranešime spaudai, iš esmės dėl jos pareikštos nuomonės dėl Centro vadovybės.

6. DG 2021-02-18 posėdyje dalyvavę

tvirtina, kad pirmiau nurodyti universitetai atsisako bendradarbiauti su Centru dėl dabartinės vadovybės, nes jos veikla neatitinka mokslinių standartų.

IŠVADA

Pabrėžiame, kad Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras turi būti stiprinamas, kad veiktų sklandžiai, atstovaudamas Lietuvos valstybės interesams.

SIŪLYMAI:

1. Atsižvelgdami į situacijos analizę ir visų šalių išreikštą pritarimą, rekomenduojame Seimo valdybai siūlyti Seimui papildyti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymą, numatant įsteigti nepriklausomą patariamąją ekspertų komisiją (tarybą), nepavaldžią Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generaliniam direktoriui.

2. Atsižvelgdami į pirmiau išdėstytas aplinkybes, konstatuojame, kad Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre yra susiklosčiusi konfliktinė situacija. Pastaruoju metu Centro vadovybei ne tik nepavyko šios situacijos išspręsti, bet ji dar labiau paaštrėjo. Centro vadovui Adui Jakubauskui nepavyko išspręsti iškilusių problemų konstruktyviai, pasirinktas veikimo būdas tik padidino įtampą ir susipriešinimą jo vadovaujamame Centre. Generalinio direktoriaus sprendimas atleisti Centro darbuotoją iš pareigų, kaip tvirtinama viešai išplatintame pranešime spaudai, iš esmės dėl jo pareikštos nuomonės, sukėlė itin negatyvią viešosios erdvės ir istorikų bendruomenės reakciją. Reikia pažymėti, kad Centro generalinį direktorių remia dalis Centro darbuotojų (61), jie pasirašė palaikymo raštą, tačiau jų parašų bei vardų ir pavardžių darbo grupei neteko matyti. Akivaizdu, kad šioje įstaigoje susiskaldymas didėja, o tai neprisideda prie efektyvaus ir rezultatyvaus Centro darbo. Viešojoje erdvėje pasirodanti informacija apie situaciją Centre menkina šios įstaigos dalykinę reputaciją.

Konstatuojame, kad Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generaliniam direktoriui Adui Jakubauskui nepavyksta užtikrinti sklandaus institucijos darbo, ir rekomenduojame Seimo valdybai, vadovaujantis Seimo statuto 217 straipsniu, spręsti dėl Ado Jakubausko tinkamumo eiti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinio direktoriaus pareigas.

Darbo grupės nariai:

Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė

Julius Sabatauskas

Arvydas Pocius

Andrius Navickas

Paulius Saudargas

Tomas Bičiūnas

Originalas nebus siunčiamas

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARYS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6673 El. p. jonas.jarutis@lrs.lt

Seimo valdybai

2021-03-19 Nr. S-J2-2

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO VALDYBOS SPRENDIMU SUDARYTOS DARBO GRUPĖS „DĖL SITUACIJOS LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRE“
TYRIMO ATASKAITOS IŠVADŲ
ATSKIROJI NUOMONĖ

2021-03-19
Vilnius

2021 m. vasario 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo valdyba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 32 straipsnio 9 punktu ir atsižvelgdama į Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen siūlymą, sudarė darbo grupę (toliau DG) „Dėl situacijos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre“, kuriai pavesta iki 2021 m. balandžio 10 d. susipažinti su situacija Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre (toliau – Centras) ir pateikti Seimo valdybai informaciją apie šią situaciją bei rekomendacijas dėl tolimesnių galimų veiksmų. Susipažinus su DG pirmininkės Radvilės Morkūnaitės-Mikulėnienės pateiktomis tyrimo ataskaitos išvadomis bei siūlymu, tenka konstatuoti, kad jos neatspindi realios situacijos Centre ir subjektyviai nukreiptos tik prieš Centro generalinį direktorių Adą Jakubauską.

1. Pirmajame išvadų punkte tvirtinama, kad, „Adui Jakubauskui pradėjus eiti Centro generalinio direktoriaus pareigas Centre pasikeitė darbo atmosfera. Informacija darbuotojams pateikiama selektyviai arba iš viso neteikiama, neatsižvelgiama į darbuotojų teisėtus lūkesčius savarankiškai vykdyti istorinius tyrimus, ryškėja tendencija varžyti darbuotojų teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir įsitikinimus“. Tokį teiginį reikėtų vertinti kaip subjektyvios nuomonės išraišką, nes ji neatspindi visų Centro darbuotojų pozicijos. Išvadoje remiamasi tik Centro tyrimo departamento darbuotojų rašto (2021-01-28) teiginiais, kurį pasirašė 17 istorikų. Tuo tarpu ignoruojamas kitas Centro darbuotojų kreipimasis (2021-02-04), po kuriuo savo parašus padėjo net 61 Centro darbuotojas ir kuriame tvirtinama, „kad Centre priimami sprendimai pagrįsti pagarba, tarpusavio pasitikėjimu, racionalumu, profesionalumu ir orientuoti į siekiamą rezultatą“. Vadinasi, išvadoje atsižvelgiama į mažumos nuomonę ir ignoruojama daugumos pozicija.

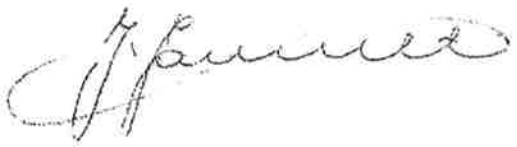
2. Trečiajame išvadų punkte pateiktas teiginys, „kad Centro nuostatai nebeatitinka Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo (toliau – Įstatymas). Centro generalinis direktorius nesiėmė priemonių, kad Centro nuostatai būtų koreguojami atsižvelgiant į Įstatymo nuostatas“, taip pat neatitinka tikrovės. Centro nuostatų pakeitimai buvo pateikti Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijai dar 2020 m. Tačiau jie iki šiol dar nėra patvirtinti, nors nutarimo projektas Posėdžių sekretoriate užregistruotas 2020-09-20. Tam, matyt, įtakos turėjo Lietuvos Respublikos Seimo daugumos kaita.

3. Šeštajame išvadų punkte teigiama: „2021-02-18 DG posėdyje dalyvavę Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto [redacted], VU Istorijos fakulteto [redacted] Lietuvos istorijos instituto [redacted], Klaipėdos

universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto [redacted] tvirtina, kad minėti universitetai atsisako bendradarbiauti su Centru dėl dabartinės vadovybės, kurios veikla neatitinka mokslinių standartų". Atkreiptinas dėmesys, kad tai tėra minėtų istorikų asmeninė nuomonė, nes jie neturėjo įgaliojimų kalbėti išvardintų universitetų vardu. Kyla klausimas, kurį universitetą turi teisę atstovauti Lietuvos istorijos instituto [redacted] Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto [redacted] neturėjo įgaliojimų kalbėti Klaipėdos universiteto vardu. Dėl šios priežasties šis išvados punktas vertintinas tik kaip subjektyvi minėtų asmenų nuomonės išraiška. Be to, taip ir lieka neaišku, apie kokius mokslinius standartus kalbama išvadoje. Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatyme yra aiškiai nurodyti Centro uždaviniai ir funkcijos, o Centro generalinis direktorius privalo užtikrinti jų realizavimą praktikoje.

4. Išvadų 3–4 punktuose išdėstytos Centro darbo vidinės problemos, kurias nesunkiai galima likviduoti, ieškant administracijos ir darbuotojų tarpusavio susitarimo. Apie tai kalbama ir Centro darbuotojų kreipimesi (2021-02-04): „esame pajėgūs patys kompetentingai spręsti problemas įstaigos viduje, o kilusius tarpusavio nesutarimus – kolegišku bendru sutarimu".

5. DG siūlymas Seimui atleisti A. Jakubauską iš Centro generalinio direktoriaus pareigų yra nepagrįstas, remiasi subjektyvia parinktų asmenų nuomone, neatlikus objektyvaus tyrimo ir galimai primena totalitarinės valstybės susidorojimo su neparankiu žmogumi metodus.

Darbo grupės narys  Jonas Jarutis

Seimo kanceliarijoje GAUTA
2021-03-17 Nr. G-2021-3061

Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkei
Lietuvos Respublikos Seimo valdybai
Lietuvos Respublikos Seimo darbo grupei, tiriančiai situaciją LGGRTC

Atviras laiškas

2021 m. kovo 12 d. Lietuvoje įvyko tai, kas griauna kovo 11-osios dvasią ir tiesiogiai prieštarauja atkurtos mūsų valstybės demokratijai. Įstaigos, tyrinėjančios totalitarinių režimų vykdytas represijas, vadovas, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) generalinis direktorius Adas Jakubauskas iš pareigų atleido Centro [redacted] atvirai pagrįsdamas tokį sprendimą jos vicšai išsakyta kritika LGGRTC ir atskirų jo darbuotojų darbui. Tik atšventus Nepriklausomybės atkūrimo metines mūsų kolegė buvo atleista už tai, kad naudojosi Konstitucijoje garantuotomis teisėmis: „turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti" (25 str.), „kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą" (33str.). „Įkvepiantis" autoritarinių režimų pavyzdys pasireiškė ir tuo, kad vadovybei informuojant apie atleidimą pranešime spaudai ir laiške darbuotojams nebuvo paminėta [redacted] pavardė. Ironiška, kad, tyrinėdama sovietinį režimą, mūsų kolegė pati patyrė, ką reiškia susidorojimas už išsakytą nuomonę.

Šis Centro direktoriaus poelgis – ryškiausias, bet ne vienintelis nepasitikėjimo, įtampos kurstymo ir administracinės savivalės pavyzdys. Primename visuomenei, kad krizinė situacija LGGRTC pradėjo formuotis nuo 2020 m. liepos 1 d., kai įstaigos vadovo vietą užėmė A. Jakubauskas. Šį paskyrimą lydėjo viešai išsakomos abejonės, jam nepritarė istorikų bendruomenė. Vis dažniau viešojoje erdvėje pasigirsdavo kritika naujosios administracijos atžvilgiu, į kurią ji nereaguodavo.

A. Jakubauskas viešumai ir susitikimuose su Centro darbuotojais bendromis frazėmis kalbėjo apie savo rūpestį ir planuojamus pertvarkymus, tačiau laikui bėgant aiškėjo, kad su darbuotojų teisėtais lūkesčiais nesiskaitoma, jie vis labiau atribojami nuo sprendimų priėmimo procesų, pasireiškė tendencija varžyti darbuotojų teisę laisvai išreikšti savo nuomonę ir įsitikinimus. Iki dabar administracija nepaskelbė jokios pertvarkymų vizijos, jokių tikslų ir priemonių, tačiau skubiai plėtė ir stiprino administracinius padalinius, didino jų įgaliojimus.

Po to, kai dalis darbuotojų, praradę viltį būti išgirsti vadovybės, 2021 m. sausio 28 d. pasirašė „17 istorikų kreipimąsi" į Seimą, direktorius ir toliau nerodė pastangų įsiklausyti į jų nuomonę. Atvirkščiai, direkcija vietoj konsensuso paieškos didina spaudimą darbuotojams. Daugumai kreipimąsi pasirašiusių

darbuotojų buvo sumažinta alga niekaip to nepagrindžiant. Neseniai sukurta nauja pareigybė, tarp kurios funkcijų yra ir tokia, aiškiai parodanti direkcijos požiūrį į darbuotojus: „Dalyvauja atliekant tarnybinių nusižengimų, darbo drausmės pažeidimų ir kitus panašaus pobūdžio tyrimus“ – tokių funkcijų ir ministerijų pareigybėse nerasime. Direktorius viešai sako netiesą, kai jam tai naudinga, taip dar labiau smukdydamas Centro prestižą.

Tenka konstatuoti, kad nuolat kartojamos bendros direktoriaus frazės apie rūpestį ir planuojamus pertvarkymus tik pridengia vis didesnės kontrolės ir slaptumo siekį, didėjantį darbuotojų konstitucinių laisvių ribojimą, o toks vadovavimo stilius nesuderinamas su šiuolaikinės valstybės tarnybos principais bei akademine laisve, kuri būtina vykdant svarbius Lietuvai tyrimus.

Mes, LGGRTC darbuotojai, reaguodami į šiuos savo vadovybės veiksmus ir negalėdami daugiau taikstytis su darbuotojų persekiojimu, absoliučiai palaikome [redacted] ir reikalaujame panaikinti įsakymą dėl jos atleidimo iš darbo.

[redacted]

[redacted]

Nuo: Visi kartu <[redacted]>

Data: 2021-03-16 11:03 (GMT+02:00)

Kam: ČMILYTĖ-NIELSEN Viktorija <viktorija.cmilyte@lrs.lt>, RAZMA Jurgis <jurgis.razma@lrs.lt>, JARUTIS Jonas <jonas.jarutis@lrs.lt>, MAZURONIS Andrius <andrius.mazuronis@lrs.lt>, MITALAS Vytautas <vytautas.mitalas@lrs.lt>, MORKŪNAITĖ-MIKULĖNIENĖ Radvilė <radvile.morkunaite@lrs.lt>, SABATAUSKAS Julius <julius.sabatauskas@lrs.lt>, SAUDARGAS Paulius <paulius.saudargas@lrs.lt>, BIČIŪNAS Tomas <tomas.biciunas@lrs.lt>, NAVICKAS Andrius <andrius.navickas@lrs.lt>, POCIUS Arvydas <arvydas.pocius@lrs.lt>

Tema: Atviras dalies LGGRTC darbuotojų laiškas

Laba diena,

siunčiame Jums dalies LGGRTC darbuotojų atvirą laišką dėl institucijoje susidariusios situacijos.

Pagarbiai

koordinatorių vardu

[redacted]

Seimo kanceliarijoje GAUTA
2021-01-28 Nr. G-2021-966

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Generaliniam direktoriui

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui

Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komitetui

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO MOKSLININKŲ KREIPIMASIS

Vilnius 2021-01-28

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau – Centras, arba LGGRTC) buvo įsteigtas karo, genocido nusikaltimams ir nusikaltimams žmoniškumui bei vėlyvojo sovietmečio žmogaus teisių pažeidimams ir juos fiksavusių disidentų veiklai tirti.

LR Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymas (toliau – LGGRTC Įstatymas) ne tik deleguoja Centrui apibrėžtų sričių ir laikotarpių istorinių tyrimų funkciją, tačiau ir įpareigoja dalyvauti teisės ir teisingumo atstatymo veikloje bendradarbiaujant su teisėsaugos institucijomis bei vykdant laisvės kovotojų ir genocido aukų teisinio statuso pripažinimą, o taip pat įpareigoja atlikti istorinei atminčiai reikšmingą laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimą (LGGRTC Įstatymo II skirsnis „Centro uždaviniai ir funkcijos").

Remiantis gerąja Vakarų praktika, sėkmingai tokio tipo įstaigos veikia tada, kai jų veiklos pamatą sudaro istorikų profesionalų darbas. Ten, kur persidengė kelios iš eilės ėjusios totalitarinių režimų okupacijos (kaip kad Lietuvoje), tokio tipo tyrimai yra labai sudėtingi, jiems atlikti yra reikalinga aukščiausia įmanoma istorikų kvalifikacija ir patirtis.

Mums kelia susirūpinimą:

1. Istorijos mokslo nuvertinimas kreipiant istorinius tyrimus ideologizacijos, politizacijos linkme (skatinimas užsiimti „istorijos gynyba" ir „atminties karais", neatsakingų ir neobjektyvių pareiškimų ir interviu Centro vardu viešas skelbimas, pvz., https://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos_lietuvos_zinios/kryzkalnio_memorialas_ka_mums_sako_nutyletos_partizanu_pavardes/?fbclid=IwAR1ZW61fYyCi5bpkLbcw74Hxkq-HK7K4k_IqapuEbnW6dv-JbY78oRaIHIE; tyrimo, skirto apskaičiuoti SSRS okupacijos padarytai žalai Lietuvai, sustabdymas ir pan.);

fundamentalių istorinių tyrimų statuso ir reikšmės visoje Centro veikloje nuvertinimas, ydingai traktuojamas mokslo pritaikomumas ir siekiami rezultatai (pvz., rengiamos įamžinimo programos nesikonsultuojant su istorijos ir paveldosaugos specialistais, neatsižvelgiant į šiuolaikinius mokslinius tyrimus);

2. Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento (toliau – GRTD) darbuotojai ir vadovai kviečiami tik į dalį pasitarimų, kuriuose svarstomi strateginiai planai ir kiti svarbūs Centro veiklos klausimai. Be istorikų žinios ir pritarimo, nedalyvaujant ir neinformuojant GRTD direktoriaus ir skyrių vadovų planuojami struktūriniai pertvarkymai, vadovybės kaita. LRS Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija apie planuojamus pokyčius informuojama apeinant GRTD vadovybę, kuri apie tokius planus sužino iš viešosios informacijos šaltinių. (žr. 2021-01-06 Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos posėdis, įrašo minutė: 1:34:22, https://www.youtube.com/watch?v=e_adANSMtd4)

3. Asmens paskyrimas Generalinio direktoriaus vyresniuoju patarėju sukuriant jam naują pareigybę ir parašant naujus, specialiai tam asmeniui pritaikytus pareiginius nuostatus, įvedant kvalifikacinį reikalavimą (filologijos), nesusijusį su Centro vykdoma veikla. Šiai pareigybei suteikiami platūs įgaliojimai konsultuoti ir vertinti istorijos profesionalų darbą, formuoti Centro tyrimų kryptis, kontroliuoti Centro leidybos skyriaus darbą, viršijantys departamentų direktorių ir skyrių vedėjų įgaliojimus.
(https://www.genocid.lt/UserFiles/File/Pareiginiai/Direkcija/[redacted].pdf).

4. Dėl profesinės kompetencijos devalvavimo, įtempto emocinio klimato bei patiriamo Centro vadovybės spaudimo, Centrą toliau palieka arba yra spaudžiami palikti kvalifikuoti, patyrę istorijos ir kitų sričių profesionalai, nešę daugiametį svarų indėlį į Centro veiklą. Dėl spaudimo ir grasinimų tarnybinėmis nuobaudomis, patirtų koliant Centro problemas, iš darbo išėjo [redacted], už visuomenės informavimo priemonėse dalykiškai išsakytą profesinę nuomonę dėl asmeniui paskirto rezistento statuso [redacted] buvo pareikštas įspėjimas dėl šiurkštaus darbo tvarkos pažeidimo (todėl šį kreipimąsi pasirašę darbuotojai nerimauja, kad konstruktyvi kritika gali būti prilyginta nelojalumui). Įspėjimo nepagrįstumą patvirtina ir tai, kad po [redacted] komentaro pasirodymo skubiai buvo parengta nauja LGGRTC vidaus tvarkos taisyklių redakcija (XIII2 dalis „Visuomenės informavimas"), kuri jau post factum įtvirtino pareigą Centre dirbantiems mokslininkams gauti leidimą kalbėtis su žurnalistais. Tokie varžymai pažeidžia teisę kritikuoti valstybės institucijų bei įstaigų veiklą (Visuomenės informavimo įstatymo 9 str.), akademinę

laisvę (Mokslo ir studijų įstatymo 53 str. 2 d. 1 p. ir 3 p.), mokslinių tyrimų rezultatų viešumo principą (Mokslo ir studijų įstatymo 3 str. 1 d. 4 p.).
(http://genocid.lt/UserFiles/File/dokumentai/2020_vidaus_tvarkos_taisykles.pdf)

Aptarta situacija trukdo sėkmingam Centrui deleguotų funkcijų įgyvendinimui, jos netaisant gresia:

1. Ribos tarp profesionalaus ekspertinio darbo ir mėgėjiškų iniciatyvų išnykimas, tiek istorinių tyrimų, tiek memorialinėje, dokumentų rengimo/sklaidos srityje, rizikuojant virsti mokslo ir ekspertinės veiklos imitacija ir mokslinių tyrimų profanacija. Tokia padėtis naudinga nedraugiškoms Lietuvai jėgoms, kvestionuojančioms pracities tyrimų moksliškumą.

2. Tolesnis politinės kontrolės stiprėjimas, varžantis mokslo autonomiją ir smukdantis mokslinių tyrimų kokybę.

3. Centro, kaip kompetentingos ekspertinės įstaigos, prestižo sunykimas nacionalinėje ir tarptautinėje erdvėje.

4. Alternatyvios ekspertinės įstaigos Lietuvoje, telkiančios ekspertus profesionalus (tarp jų – daugybę Centrą palikusių kvalifikuotų darbuotojų), galinčius vykdyti funkcijas, kurios Centrui darosi per sunkios, atsiradimas arba Centro tyrimų problematikos persikėlimas į kitas įstaigas.

Atsižvelgiant į aprašytą sudėtingą, daugiapusę situaciją ir kylančias grėsmes, yra reikalinga imtis veiksmų, inicijuoti būtinas administracines permainas, grąžinančias įstaigai mokslinį-ekspertinį svorį. Mes siūlome:

1. Sudaryti istorikų ekspertų darbo grupę, į kurią būtų įtraukti ir Centro, ir kituose tyrimų centruose dirbantys Lietuvos istorikai, atminties politikos ekspertai, kuri apsiimtų atnaujinti Centro tyrimo kryptis, aptarti aktualias metodologines problemas ir prieigas, sudaryti naujas ir patvirtinti tęstines tyrimų programas (tokį pasiūlymą teikė [redacted] 2020 metų rudenį vykusiame darbuotojų mokymų seminare). Rekomenduojame papildyti tokią darbo grupę užsienio ekspertais (tokį pasiūlymą teikė [redacted] siūlydama kolegas iš Europos Atminties ir sąžinės platformos, Jeilio universiteto, Vokietijos, Vengrijos, Estijos atminties tyrimo centrų).

2. Prie LGGRTC įsteigti Mokslo Tarybą, į kurią pakviesti dalykinį lauką išmanančius autoritetingus mokslininkus (toks pasiūlymas buvo išsakytas GRTD darbuotoju susitikime su LGGRTC generaliniu direktoriumi).

3. Atnaujinti pilnos sudėties LGGRTC Centro Tarybos posėdžius (tokį pasiūlymą ne vieną kartą teikė [redacted]).

4. Peržiūrėti LGGRTC generalinio direktoriaus vyresniojo patarėjo pareigybės aprašą ir pakartotinai įvertinti tokios pareigybės būtinybę, naudą Centro veiklai. Jei tokia pareigybė vis dėlto būtina, manome, kad jai turėtų būti keliami tokie kvalifikaciniai reikalavimai, kaip profesionali kompetencija ir autoritetas Centro dalykinio lauko srityje, o suteikti įgaliojimai užtikrintų padalinių vadovų dalyvavimą priimant tų padalinių veiklą liečiančius sprendimus.

Lietuvos gyvenotojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro
Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento [redacted]

[redacted]

Seimo kanceliarijoje GAUTA
2021-02-05 Nr. G-2021-1305

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Generaliniam direktoriui

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui

Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komitetui

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO DARBUOTOJŲ KREIPIMASIS

Vilnius 2021-02-04

Mes, žemiau pasirašę Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojai, susipažinę su savo kolegų išreikšta nuomone apie šiuo metu vykstančius pokyčius mūsų Centre, apgailestaujame, kad keli kolegos pasisakė visų Centro darbuotojų vardu. Esame už tai, kad visas iškilusias problemas reikia spręsti bendru visų Centro darbuotojų sutarimu.

Centras per tris veiklos dešimtmečius atliko svarių istorinių tyrimų bei istorinės atminties įamžinimo darbų Lietuvos piliečių kalinimo, trėmimo, pokario rezistencijos, holokausto, partizanų ir jų vadų tyrimo ir atminimo įamžinimo srityse. Atlikti labai svarbūs ir reikšmingi Centro istorikų tyrimai, analizės, kurios teiktos šalies institucijoms, užsienio partneriams, publikuotos viešai. Centras organizuoja žuvusių partizanų, ryšininkų ir kitų pokario partizaninių kovų metu dingusių asmenų paieškas ir identifikavimą, vykdo muziejinę bei edukacinę veiklą.

Atliktų istorinių archyvinių tyrimų pagrindu statomi paminklai, inventorizuojamos memorialinės vietovės ir statiniai, teikiami siūlymai juos traukti į Kultūros vertybių registrą. Šių tyrimų pagrindu suteikiami kario savanorio ar laisvės kovų dalyvio statusai, rengiamos genocido aukų ir laisvės kovotojų biografijos, ruošiami tremties vietų ir sovietų lagerių aprašymai bei žemėlapiai, partizaninių kovų žemėlapiai, vykdoma leidybinė veikla ir kt.

Tik visi kartu, neišskiriant nei vieno darbuotojo ir nei vieno Centro padalinio, galime įgyvendinti mūsų institucijos misiją ir siekti tikslų.

Mūsų atlikti darbai rodo, kad išmanome savo darbą, gerbiame deklaruojamas vertybes.

Visi esame Centro darbuotojai, norime jame dirbti ir tęsti savo pradėtus darbus.

Tikime, kad esame pajėgūs patys kompetentingai spręsti problemas įstaigos viduje, o kilusius tarpusavio nesutarimus – kolegišku bendru sutarimu.

Galime patikinti, kad Centre priimami sprendimai pagrįsti pagarba, tarpusavio pasitikėjimu, racionalumu, profesionalumu ir orientuoti į siekiamą rezultatą.

Pasirašo:

Šešiasdešimt vienas (61) LGGRTC darbuotojas

(darbuotojų pavardės ir parašai saugomi Centre)

From: [redacted]
Sent: Thursday, February 4, 2021 6:57 PM
To: [redacted]
Subject: 61 Genocido tyrimo centro darbuotojų kreipimasis

Siunčiame 61 Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojo kreipimąsi į Seimo Pirmininkę ir Seimo komitetus. Savo kreipimesi Centro darbuotojai „apgailestauja, kad keli kolegos pasisakė visų Centro darbuotojų vardu. Esame pajėgūs patys kompetentingai spręsti problemas įstaigos viduje, o kilusius tarpusavio nesutarimus – kolegišku bendru sutarimu. Galime patikinti, kad Centre priimami sprendimai pagrįsti pagarba, tarpusavio pasitikėjimu, racionalumu, profesionalumu ir orientuoti į siekiamą rezultatą", - teigiama 61 Centro darbuotojo kreipimesi.